

Narkotika på krogen

**En kartläggning av narkotikasituationen
på Göteborgs restauranger**

**Maja Andersson
Lennart Johansson
Anders Magnusson
Louise Bergman**

Maj 2005

Rapport 5

FÖRORD

RUS-projektet (Restauranger Utveckling Samarbete) startade i september 2002 och är ett samarbetsprojekt som leds av Göteborgs Restaurangråd med representanter från restaurangbranschen, Polismyndigheten i Västra Götaland, Göteborgs Stad, SHR (Sveriges Hotell- och Restaurangföretagare) och HRF (Hotell- & Restaurangfacket). Göteborgs Stad representeras av Tillståndsenheten och Cityenheten. Det gemensamma arbetet syftar till att förebygga och minska våld och skador som är en konsekvens av att folk dricker sig alltför berusade på krogen eller använder narkotika. RUS erbjuder idag krögare, restaurangpersonal och vaktpersonal en tvådagarsutbildning (kallad RUS-utbildningen) om hur alkoholservering kan ske på ett ansvarsfullt sätt. RUS utbildar också restaurangbransch och myndigheter i narkotika på krogen. Tanken är att utbildningarna ska kunna bidra till att förebygga och minska våld och skador i krogmiljön.

I Göteborg finns sedan tidigare en god samarbetskultur mellan restaurangbransch, kommun och polis. RUS uppdrag är att vårda och utveckla samarbetet och att arbeta för effektiva tillsynsmetoder. RUS bedriver dessutom kartläggningar och studier av restaurangbranschen med fokus på unga vuxna, alkohol och narkotika. Detta görs för att få en bild av hur branschen ser ut, men också för att på sikt kunna följa upp RUS-projektet och se om projektets insatser gett några effekter.

Mer information finns på www.rus-gbg.nu eller ring Lennart Johansson, samordnare, telefon: 031-61 25 47 eller Louise Bergman, projektledare, 031-61 28 69.

Göteborgs Stad
Centrum

SAMMANFATTNING

Syfte

Syftet med denna studie är att kartlägga narkotikasituationen på Göteborgs restauranger samt att identifiera åtgärder för att minska förekomsten av narkotikamissbruk på restaurangerna.

Metod

Restauranganställda i Göteborg har blivit tillfrågade att anonymt svara på en enkät om narkotikasituationen på krogen. Totalt har 316 anställda från 23 restauranger i Göteborg svarat på enkäten.

Resultat

De restauranganställda uppger att det förekommer mycket narkotika på krogen i Göteborg. 77 % har sett narkotikapåverkade gäster under det senaste halvåret och 12 % rapporterar att de ser narkotikapåverkade gäster varje kväll. 43 % har under sitt arbetspass sett någon använda narkotika på krogen i Göteborg under de senaste året. 46 % har det senaste året sett någon bli erbjuden narkotika. 53 % uppger att de själva någon gång har använt narkotika.

Diskussion

Studiens resultat tyder på att restaurangpersonal arbetar i en miljö där tillgången på narkotika är stor. Vi kan identifiera en liberal inställning till narkotika och detta i kombination med tillgången på narkotika kan göra det "enklare" att testa och använda narkotika och därmed riskera att hamna i ett missbruk.

Slutsats

Resultatet visar att det ofta förekommer narkotika på restaurangerna i Göteborg och att restauranganställda använder droger i betydligt större omfattning än genomsnittsbefolkningen. Det är därför av stor vikt att alla berörda parter tillsammans utarbetar metoder för att minska narkotikamissbruket i Göteborgs krog- och nöjesliv. Med utgångspunkt från denna rapport kan vi identifiera följande åtgärder för att minska narkotikamissbruket på krogen: Stödja krögarna i sitt arbetsgivaransvar att tydligare ta ställning mot narkotika, erbjuda utbildning till krögare, personal och ordningsvakter samt arbeta för att polismyndigheten blir mer synlig på krogarna och agerar mer kraftfullt mot narkotika i krogmiljön.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

FÖRORD	0
SAMMANFATTNING	2
INNEHÅLLSFÖRTECKNING.....	3
BAKGRUND.....	4
Mobilisering mot narkotika och trestadssatsningen.....	4
RUS	4
SYFTE OCH METOD	5
Syfte.....	5
Metod	5
<i>Urval av målgrupp och val av datainsamlingsmetod</i>	<i>5</i>
<i>Enkätens innehåll.....</i>	<i>5</i>
<i>Genomförandet</i>	<i>5</i>
UNGAS DROGVANOR.....	6
Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning (CAN).....	6
RESULTAT.....	7
Svarsfrekvens och bortfall	7
Kön, ålder och erfarenhet	7
Drogförekomst på krogen	7
Inställning till droger	8
Egna erfarenheter av narkotika	9
<i>Blivit erbjuden narkotika.....</i>	<i>9</i>
<i>Använt narkotika</i>	<i>10</i>
<i>Debutdrog & oro kring missbruk</i>	<i>11</i>
<i>Skillnader i narkotikamissbruk mellan kön och ålder.....</i>	<i>11</i>
Förslag för att minska narkotikaförekomst på krogen	12
<i>Krögarens ansvar och policyarbete</i>	<i>12</i>
<i>Utbildning.....</i>	<i>12</i>
<i>Arbetsmiljön och krogmiljön.....</i>	<i>13</i>
<i>Polisinsatser och samarbete.....</i>	<i>13</i>
<i>Övriga synpunkter.....</i>	<i>13</i>
Jämförelse Stockholm och Malmö	14
DISKUSSION	15
Narkotikapreparat på krogen	15
Restauranganställda – en utsatt arbetsgrupp	15
Krogen som en sluten värld.....	16
Liberal syn – se mellan fingrarna – krögarens ansvar.....	16
Hur kan vi gå vidare?	16
SLUTSATSER FÖR DET VIDARE ARBETET	17
REFERENSER.....	18
BILAGA 1 ENKÄTEN	19

BAKGRUND

"När det gäller personalen kan krögaren ställa krav på drogfrihet och se till att personalen får information. Att minska knarkandet hos gästerna är lite svårare, folk tar det för att vara "inne", andra för att de behöver det."

Bartender 29 år

Regeringen har slagit fast att målet för den svenska narkotikapolitiken skall vara ett narkotikafritt samhälle. All hantering av narkotika är förbjuden.

Mobilisering mot narkotika och trestadssatsningen

I januari 2002 antogs en nationell handlingsplan mot narkotika. I denna ingår en nationell satsning, Mobilisering mot narkotika. Det övergripande målet för denna satsning och narkotikapolitiken är ett narkotikafritt samhälle. Det här målet är detsamma för Göteborgs Stad som enligt den alkohol- och drogpolitiska strategin skall vara en narkotikafri stad.

I storstäder som Stockholm, Göteborg och Malmö startar ofta de drogtrender som sprids till ungdomar i övriga landet. Där finns också de flesta tunga missbrukarna och tillgången till narkotika är förhållandevis stor. Mot den bakgrunden genomför Mobilisering mot narkotika i samarbete med Stockholms Stad, Göteborgs Stad och Malmö Stad en omfattande insats mot narkotika i dessa tre städer, den så kallade trestadssatsningen. Med insatser inom ett antal områden är meningen att ökningen av droger i storstäder skall hejdas. Ett av dessa områden är "riskmiljöer som krog- och nöjeslivsmiljön samt stöd till unga i riskzonen", med delmål att få ökade kunskaper om narkotikavanor och attityder i krog- och nöjeslivet. Det finns också definierat i projektplanen att kartläggande studier skall genomföras i krogmiljön för att därmed få ökade kunskaper om narkotikavanor och attityder inom krog- och nöjeslivet. Därav denna rapport.

RUS

RUS-projektet (Restauranger Utveckling Samarbete) startade i Göteborg september 2002 och syftar till att förebygga och minska våld och skador som är en konsekvens av att folk dricker sig alltför berusade på krogen eller använder narkotika. För att uppnå sitt syfte arbetar RUS främst med att utbilda restaurangföretagare och personal i alkohol- och drogfrågor, stödja restauranger att utforma och arbeta efter egna alkohol- och drogpolicies, vårda och utveckla samarbetsforum mellan näringslivet, kommun och polis samt utveckla former för tillsyn. Mobilisering mot narkotikas satsning på området "riskmiljöer i krog- och nöjeslivsmiljön samt stöd till unga vuxna i riskzon" är integrerad i RUS-projektet och bygger på de aktiviteter som redan pågår i RUS.

För att kunna planera och genomföra lämpliga åtgärder för att minska narkotikamissbruket är det viktigt att ha en bra bild av narkotikasituationen på Göteborgs krogar. Genom denna kartläggning kan en sådan bild skapas.

SYFTE OCH METOD

Syfte

Syftet med denna studie är att kartlägga narkotikasituationen på Göteborgs restauranger samt att identifiera åtgärder för att minska förekomsten av narkotikamissbruk på restaurangerna.

Metod

Restauranganställda i Göteborg har blivit tillfrågade att anonymt svara på en enkät om narkotikasituationen på krogen. Denna första kartläggning genomfördes enligt samma modell som den som tidigare använts i Stockholm och Malmö. Totalt samlades 316 enkäter in från 23 restauranger.

Urval av målgrupp och val av datainsamlingsmetod

Restauranganställda valdes ut som målgrupp eftersom de anses ha en god uppfattning om narkotikasituationen på krogen. Deltagarna kom från olika restaurangtyper såsom bar/pub, matrestauranger, nattklubbar, casino och hotell och alla yrkeskategorier inom branschen finns representerade. Samtliga restauranger i Göteborg med tillstånd till 03.00 eller 05.00 (ca 100 stycken) fick möjligheten att vara med i undersökningen. Övriga restauranger som visade intresse fick också erbjuda om att vara med.

Enkätens innehåll

Göteborg använde samma enkät som Stockholm och Malmö, med undantag av en del små förändringar och tillägg. Enkäten är uppbyggd så att de flesta frågor har fasta svarsalternativ samt en rad för egna kommentarer, se bilaga 1. I inledningen ställs demografiska frågor om kön, ålder, arbetslivserfarenhet i restaurangbranschen och yrke. För att kunna säkra anonymitet ställs inte några frågor om restaurangen/krogen som personen arbetar på. Därefter följer frågor om hur personen uppfattar narkotikasituationen på Göteborgs krogar och inställningen till narkotika. Sista delen omfattar individens egna erfarenheter med narkotika, såsom vilka droger man har blivit erbjuden och vilka droger man har använt. I sista frågan, en öppen fråga, efterfrågas förslag på åtgärder för att minska narkotikamissbruk bland gäster och personal.

De tillägg som gjorts i enkäten (i jämförelse med Stockholms och Malmös enkät) är fråga 19 som berör användning av preparat som ej är narkotikaklassade, fråga 22 om debutdrog samt fråga 25 som berör känslan av oro för sitt narkotikamissbruk, se bilaga 1.

Genomförandet

Vid ett möte som RUS bjöd in till angående narkotikasituationen i krog- och nattklubbslivet blev samtliga restauranger i Göteborg med tillstånd till 03.00 eller 05.00 erbjudna att medverka i enkätundersökningen. Vid detta möte anmälde 23 krogar sitt intresse att delta i studien. Dessa krogar besöktes senare vid olika tillfällen. Alla deltagare fick en kort presentation om RUS och syftet med enkäten innan de började fylla i. Enkäterna samlades in på plats och medverkan var naturligtvis frivillig. För att säkra anonymiteten har enkäterna blandats så att resultatet från de olika restaurangerna inte kan urskiljas från varandra.

UNGAS DROGVANOR

Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning (CAN)

En av CAN:s uppgifter är att följa drogutvecklingen i landet. Därför undersöker de varje år skolungdomars och mönstrandets drogvänor och gör diverse specialundersökningar som sedan publiceras i rapporter. I den senaste rapporten presenteras en sammanställning kring drogutvecklingen de senaste decennierna. Narkotikatillgången har ökat under hela 1990-talet och förefaller idag vara större än någonsin. Samtidigt har priserna på narkotika i stort halverats, räknat i reella priser. Andelen ungdomar som testat narkotika tredubblades under 1990-talet. Under 2000-talets första år har dock denna trend brutits; de senaste undersökningarna visar istället på en nedgång i narkotikaerfarenheten bland ungdomar. (CAN 2004a).

Tydliga regionala skillnader i narkotikaanvändandet framkommer i så gott som alla undersökningar. Narkotikaerfarenheter är betydligt vanligare i storstadsområden och minst vanlig på mindre orter i glesbygdsregioner. Detta gäller inte minst regelbunden användning. Enligt intervjuundersökningar bland vuxna (15-75 år) i hela landet har ca 12 % någon gång prövat narkotika. Undersökningarna visar också att narkotikaerfarenheter är vanligare hos män än hos kvinnor. En fjärdedel av männen och en femtedel av kvinnorna i åldern 18-29 svarade att de prövat cannabis. 9 respektive 5 % i den åldersgruppen hade gjort detta under de senaste 12 månaderna. (CAN 2004a).

År 2003 svarade 17 % av 16-24-åringarna i en telefonundersökning att de någon gång prövat narkotika (23 % av ungdomarna i storstadsområden). 7 % av dem uppgav att de använt narkotika under de senaste 12 månaderna. Cannabis är den narkotikasort de allra flesta narkotikaerfarna har prövat och i majoriteten av fallen också den enda. Därefter följer amfetamin respektive ecstasy.

Ungdomarna fick också frågan var det är lätt att få tag på narkotika. Pubar och klubbar var de ställen där flest ungdomar instämde i att det är lätt att få tag på narkotika (38 %). 35 % instämde i att det är lätt att få tag på narkotika i området där de bor (CAN 2004b)

RESULTAT

Svarsfrekvens och bortfall

Totalt har 316 restauranganställda från 23 restauranger i Göteborg svarat på enkäten. Det förekom inget externt bortfall eftersom samtliga tillfrågade valde att svara på enkäten. Däremot förekom ett visst internt bortfall då vissa har valt att inte svara på alla frågor. Det interna bortfallet är högst på de privata frågorna om egna erfarenheter av narkotika. Som högst ligger bortfallet här på 9 %. När det gäller de demografiska frågorna är det enbart en person som valt att inte svara. På frågorna om drogförekomst på krogen uppgår bortfallet som högst till 4 %.

Kön, ålder och erfarenhet

Bland de svarande var 57 % män och 43 % kvinnor. Åldern varierade från 18 till 62 år med en medianålder på 26 år. Arbetslivserfarenhet i restaurangbranschen varierade stort från några månader upp till flera decennier. Drygt 44 % har arbetat under fem år medan knappt 55 % har arbetat över fem år i branschen. Flera olika yrkeskategorier finns representerade, allt från praktikanter till krögare. Majoriteten, 53 %, av de svarande uppger att de är serveringspersonal/bartender. Cirka 13 % uppger att de är krögare eller annan ansvarig personal som restaurangchef, driftsansvarig eller hovmästare. Nästan 7 % uppgav att det arbetade som ordningsvakt, entrévärd eller garderobiär. Många av de svarande har kryssat i flera yrkeskategorier.

Drogförekomst på krogen

På frågan om det finns mer eller mindre narkotika på krogen i Göteborg idag jämfört med för fem år sedan svarade knappt 35 % att de tror att det finns mer narkotika idag. 9 % tror inte att det är någon skillnad från förr, medan tre procent tror att det är mindre narkotika idag. Majoriteten, 51 %, svarade att de inte visste. Viktigt att ha i åtanke är att så många som 44 % av de medverkande arbetat mindre än fem år i branschen och därmed inte kan ha någon yrkesmässig uppfattning i frågan.

Det är vanligt att krogpersonalen ser narkotikapåverkade gäster när de arbetar. Hela 77 % har svarat att de under det senaste halvåret har sett någon narkotikapåverkad gäst på krogen i Göteborg. 12 % ser narkotikapåverkade gäster varje kväll de arbetar. En deltagare skriver *"Känns som om det har blivit mer accepterat nu"* och en annan kommenterar *"mer utbrett bland vanligt folk"*.

På frågan om det är lätt att se om en gäst är narkotikapåverkad svarade 27 % att det är lätt, 28 % att det är svårt och 42 % att det varken är lätt eller svårt. Många kommenterar att det beror på vilket preparat som har tagits och att bedömningen mellan påverkan av alkohol eller andra droger ofta är svår. Flera av de svarande menar att det behövs mer utbildning för att göra personalen uppmärksam och lära dem att se tecken på hur påverkade människor beter sig och ser ut.

Nästan hälften, 46 %, har svarat att de, under ett arbetspass, har sett någon bli *erbjuden* narkotika på krogen i Göteborg under det senaste året. 43 % uppger att de har sett någon ta narkotika, t.ex. snorta eller ta en tablett, på krogen i Göteborg under det senaste året.

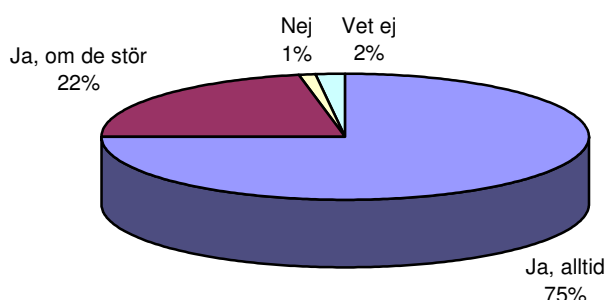
Inställning till droger

All hantering av narkotika är förbjuden i Sverige. Det innebär att det också är olagligt att vara påverkad av narkotika. Vi frågade vad krogpersonalen tycker om denna lag, d v s om de tycker att det ska vara olagligt att vara påverkad av narkotika. 73 % tycker att det ska vara olagligt att vara påverkad, 15 % tycker inte att det ska vara det. 12 % uppger att de inte vet.

Av deltagarnas kommentarer framgår att kunskapen om narkotikalagstiftningen är mycket varierande. Bland många av dem som inte riktigt kan ta ställning till om det ska vara olagligt eller inte förekommer tvivel kring vad som verkligen är brottsligt. En deltagare skriver *"lagen är diffus – får man eller får man inte?"* En annan ställer frågan: *"det är väl inget brott?"*

Enligt alkohollagen får en narkotikapåverkad gäst inte serveras alkohol och denne får inte heller vistas i lokalen utan ska avvisas. Majoriteten av de svarande, 75 %, stödjer lagen och menar att narkotikapåverkade gäster alltid ska avvisas. 22 % tycker att en narkotikapåverkad gäst ska avvisas om denne stör. Flera av de svarande kommenterar att det beror på vilken drog gästen har tagit. Det är endast 1 % som inte tycker att en narkotikapåverkad gäst ska avvisas. 2% uppger att de inte vet.

Diagram 1 "Tycker du att en narkotikapåverkade gäster ska avvisas från krogen?"

En stor majoritet av de svarande är emot en legalisering av narkotika: 89 % stödjer dagens lagstiftning om att narkotika inte skall vara lagligt likt tobak och alkohol. Enbart 5 % anser att det bör vara lagligt och 6 % är osäkra. Flera av dem som har svarat att det inte skall vara olagligt har förtydligat med att "lätta droger" exempelvis hasch och marijuana borde vara lagligt, men att de "tyngre" och syntetiska drogerna borde vara olagliga.

På frågan "Vad gör du om du ser någon ta narkotika på din krog?", svarar de allra flesta att de skulle kontakta dörrpersonal, chef eller annan kollega (85 %).

Många förslag kring hur förekomsten av narkotika skall minska går ut på att utbilda dörrpersonalen. Bland annat vill man göra dörrpersonalen mer uppmärksamma och lära dem att vara hårda mot påverkade gäster. Enbart 11 % skulle kontakta polisen om de såg en gäst ta narkotika. 2 % skulle inte göra någonting. Som nämndes ovan anser 75 % att narkotikapåverkade gäster skall avvisas. Intressant att notera kring detta är att 34 % någon gång har bett en sådan gäst att lämna krogen, 66 % har aldrig gjort det. Bland kommentarerna kan man på ett flertal ställen läsa att det är ordningsvakternas uppgift att avvisa narkotikapåverkade gäster.

Egna erfarenheter av narkotika

Krogpersonalen diskuteras ofta som en utsatt yrkesgrupp när det gäller att komma i kontakt med och bli erbjuden narkotika. Därför inkluderades en del frågor kring egna erfarenheter i enkäten.

Blivit erbjuden narkotika

84 % av de svarande har någon gång blivit erbjudna narkotika. 72 % har blivit erbjudna flera gånger. Den allra vanligaste drogen man har blivit erbjuden är cannabis (hasch och marijuana), 77 %. Därefter följer kokain 43 %, ecstasy 36 %, amfetamin 33 %, GHB 19 %, hallucinogena svampar 17 %, Rohypnol 15 %, LSD 14 %, heroin 6 %. Sömnmedel eller andra lugnande medel har 17 % blivit erbjudna, se tabell 3.

Tabell 1. Har du någon gång blivit erbjuden något av följande narkotika? Procentuell fördelning bland krogpersonal.

	Ja, en gång %	Ja, flera gånger %
Hasch/Marijuana	16	62
Kokain	14	28
Ecstasy	14	23
Amfetamin	9	24
GHB	8	12
Hallucinogena svampar	8	9
Sömnmedel/Lugnande	5	12
Rohypnol	5	9
LSD	7	7
Heroin	3	2
Annan typ av narkotika	2	2

45 % uppger att de blivit erbjudna narkotika på krogen i Göteborg. 7 % uppger att de blivit erbjudna narkotika den senaste månaden, 18 % det senaste halvåret och 30 % har blivit erbjudna narkotika på krogen i Göteborg det senaste året.

De flesta av dem som blivit erbjudna narkotika har blivit det när de varit utomlands. 64 % uppger att de blivit erbjudna narkotika när de varit utomlands. Därefter följer "hos vänner" 62 %, "krogen" 52 %, "på gatan" 38 %, "på krogen när du arbetar" 15 %, "på technofest (rave)"

11 % och "andra ställen" 4 %. Exempel på andra ställen är skolan, festivaler och på efterfester.

Använt narkotika

53 % av de tillfrågade uppger att de någon gång har använt narkotika. Den allra vanligaste drogen man har använt är cannabis (hasch och marijuana), 49 %. Därefter följer kokain 20 %, amfetamin 17 %, ecstasy 11 %, Rohypnol 6 %, LSD 5 %, hallucinogena svampar 5 %, GHB 4 % och heroin 2 %. På frågan om man har använt andra preparat som inte är narkotikaklassade men som har en uppiggande eller lugnande effekt uppger 21 % att så är fallet. I kommentarerna nämns bland annat preparat som alkohol, redbull och nikotin, men också efedrin, koffeintabletter, stackers och citadon. Sömnmedel eller andra lugnande medel uppger 11 % att de har använt, se tabell 4.

Tabell 2. Har du använt något eller några av följande narkotika? Procentuell fördelning mellan krogpersonal.

	1-4 ggr %	5-20 ggr %	Mer än 20 ggr %
Hasch/Marijuana	31	10	8
Kokain	13	2	4
Amfetamin	11	1	4
Ecstasy	8	2	1
Sömnmedel/Lugnande	8	3	0,7
Rohypnol	4	1	0,7
Hallucinogena svampar	5	0	0,3
LSD	4	0,3	0,3
GHB	2	0,3	1
Heroin	1	0	0,3
Annan typ av narkotika	2	0	0,3

(0,3% motsvarar 1 person och 0,7% motsvarar 2 personer)

16 % av dem som har använt narkotika har enbart testat en gång. Totalt har drygt hälften, 55 %, använt mer än ett narkotiskt preparat. Vanligast är cannabis i kombination med någon annan drog, men alla möjliga kombinationer förekommer.

Av dem som någon gång använt narkotika har 9 procent använt senaste månaden. 29 % har använt narkotika det senaste året och 61% uppger att det var flera år sedan de använde narkotika.

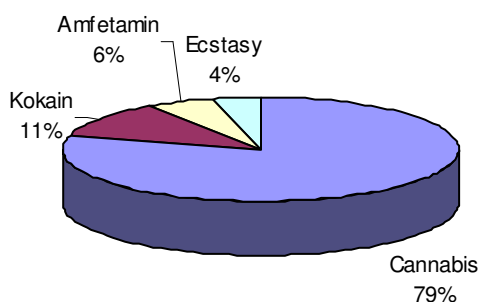
Vidare har 33 procent av dem som använt narkotika använt det på krogen som gäst. 7 % har använt narkotika när de arbetar på krogen. 31 % uppger att de har använt narkotika på krogen i Göteborg (av samtliga tillfrågade har 17 % använt narkotika på krogen i Göteborg). Den stora majoriteten, 94 %, uppger att de har använt narkotikan på annan plats, till exempel utomhus, på festivaler, på café och efterfester. En person skriver att hon har blivit drogad och därmed inte vet vad som hände eller vad hon fick i sig.

De vanligaste orsakerna till att vilja pröva narkotika är nyfikenhet, att man blev bjuden, eller att man var full och inte hade koll på vad man gjorde.

Debutdrog & oro kring missbruk

Ett tillägg som Göteborg gjorde i enkäten till skillnad från Stockholm och Malmö, var frågan kring debutdrog. Tyvärr misstolkades frågan av 27 svarande vilket innebär att vi fått bortse från dessa svar. Vi har därmed ett underlag på 126 svarande. Den stora majoriteten, 79 %, uppger cannabis som debutdrog. Därefter följde kokain, 11 %, amfetamin 6 % och ecstasy 4 %. Inga andra narkotiska preparat nämndes som debutdrog.

Diagram 2. Debutdrog

Det andra tillägget i enkäten var huruvida de som använt narkotika känner sig bekymrade över sitt användande av narkotika. På denna fråga svarade enbart en person att så var fallet.

Skillnader i narkotikamissbruk mellan kön och ålder

Enkätundersökningen visar på en skillnad i narkotikaanvändning mellan könen i Göteborg. 61 % av männen i studien har använt narkotika medan 42 % av kvinnorna har svarat samma sak.

Bland de svarande förekommer vissa variationer mellan de olika åldersgrupperna. Om man delar in de svarande i samma åldersgrupper som CAN gör i sina studier framgår att 53 % av de svarande i åldern 18-24 år någon gång har använt narkotika. 28 % har använt narkotika det senaste året. I åldersgrupperna 25 –30 år och 31 år och över, har 50 % respektive 57 % använt narkotika. Se tabell 5 nedan. Värt att notera är att endast 7% av de över 30 år har använt narkotika det senaste året, medan motsvarande siffra för de mellan 18-24 år är 28%.

Tabell 3. Skillnader mellan olika åldersgrupper och narkotikaanvändning. Procentuell fördelning mellan krogpersonal.

	Använt narkotika för flera år sedan	Använt narkotika senaste året	Total andel använt narkotika (n=299)	Total andel i studien (n=315)
18 - 24 år	22%	28%	53%	122
25 - 30 år	35%	24%	50%	110
31 -	48%	7%	57%	83

Förslag för att minska narkotikaförekost på krogen

Den sista frågan i enkäten lød "Vad tror du att krogen kan göra för att minska narkotikabruk/missbruk bland gäster och personal?" Sammanlagt kom 223 förslag in. I stort kan dessa delas in i fem olika kategorier: krögarens ansvar och policyarbete, utbildning, arbetsmiljön och krogmiljön, polisinsatser och samarbete samt övriga kommentarer. De kursiverade citaten är exempel på personalens nedskrivna kommentarer.

Krögarens ansvar och policyarbete

Många påpekar att det är krögaren som har det yttersta ansvaret för allt som berör restaurangen/krogen och att alla andra bitar bygger på en engagerad och duktig krögare. Krögaren skall kräva både drogfri personal och drogfria gäster. Flera påpekar att krögaren/krogen bör ha samma regler och krav på "stamgäster/VIP-gäster" som övriga gäster, vilket de anser inte är fallet idag. Krögaren skall kräva nolltolerans, informera om konsekvenser och jobba mot samma mål som sin personal. Flera påpekar vikten av ett policyarbete/en handlingsplan. Regler och rutiner skall vara tydliga för alla och "överträdelser" ska få konsekvenser, till exempel att man förlorar jobbet eller blir portad från krogen.

"Vara väldigt hård med narkotika både bland gäster och personal. Som personal blir man av med jobbet, som gäst blir du portad från klubben. Slänga ut mer folk som är påverkade, ringa polisen oftare och på så sätt visa att klubben inte accepterar olagligheter."

Utbildning

De flesta förslagen från krogpersonalen bygger på mer utbildning och information för personalen i allmänhet och ordningsvakterna i synnerhet. Genom att få ökade kunskaper i narkotika-lagstiftningen, tecken och symptom, preparatkännedom, hur man handskas med påverkade gäster m. m. tror personalen att narkotikaförekosten på krogen kommer att minska. Många vill ha en fördjupad kurs i narkotika för att bli mer uppmärksamma på påverkade personer. Det finns också önskemål om utbildning i "hur man talar med någon som man tror har problem". Ofta nämns ordningsvakterna som en särskilt viktig grupp att

utbilda med anledning av deras ökade befogenheter och för att de påverkade gästerna skall kunna stoppas redan i dörren. Andra tror att all personal måste vara utbildad för att narkotikan skall kunna stoppas.

"Precis som det har börjat med t.ex. RUS. Att man är ute och informerar mycket och att man (någon utifrån) har ständig kontakt med personal och krögare."

" Upplys mer, tidningar, TV osv. Visa vad som sker med personligheten, skador på organen etc. Risker som uttorkning, blodkoagulation och andra framtida men (Alzheimers, epilepsi). Folk med erfarenhet kan berätta. Det finns så många som kan fånga ungdomarnas intresse. Allt jag vet har jag lärt mig från folk som sett och hört saker."

Arbetsmiljön och krogmiljön

Genom att ha en väl genomtänkt arbetsmiljö och krogmiljö tror ett flertal att förekomsten av narkotika kan minska. Krogmiljön kan förbättras genom ljusare lokaler, UV-ljus på toaletterna, kameraövervakning, cirkulerande personal, fler ordningsvakter, skärpta kontroller och t o m blåskontroller. Förslagen på en bättre arbetsmiljö går i många fall ut på att drogtesta personal och att avvisa påverkade personer redan i dörren.

"Avvisa påverkade personer oftare. Känns som det ser mellan fingrarna allt för ofta. Detta beror kanske på att folk i och runt krogbranschen känner varandra, för att de jobbar och umgås på samma platser. Avvisa alla påverkade."

Polisinsatser och samarbete

Ett återkommande önskemål som personalen har är fler poliser ute på krogen. Både civilpoliser och uniformerade. Genom att polisen syns på krogen förhindras försäljning. Ett flertal påpekar att samarbetet med poliserna måste förbättras. Att polisen kommer snabbare när det behövs, att inte bli slussade mellan olika nummer och att det sedan tar lång tid innan polisen kommer. Uppfattningen bland flera av de svarande är att det idag kan bli krogen, i stället för den enskilda personen, som straffas för att man ofta ringer på narkotikabrott och att detta i längden kan få till följd att vakterna slutar att ringa. En person påpekar att han skulle känna sig tryggare om det upprättades en polisstation på Valand bara för att avskräcka "skumma" människor.

"Bättre kontakt med polisen – ta in narkotikahundar och fler oväntade razzior."

Övriga synpunkter

Det finns några personer som anser att det inte är krogens uppgift att stoppa narkotikan, utan enbart polisens. Några menar också att det är upp till var och en att använda droger. Det finns dock betydligt fler som verkligen betonar att det är ett viktigt område att arbeta med och att krogen i allra högsta grad är inblandad, både genom gäster och personal. Av kommentarerna framgår att flera tycker att det är besvärligt att komma med konkreta tips och idéer eftersom de känner flera som använder droger. Det är svårt att "ange" eller neka en vän tillträde till krogen. Några påpekar att det kan vara bra att arbeta förebyggande och bygga upp en god stämning i personalgruppen så att man vågar fråga sina vänner eller arbetskamrater om de använder narkotika. Att erbjuda rådgivning och hjälp till personalen, ta dit professionell hjälp, ändra folks attityd till droger och att sluta "tramsa" med dem som använder droger, är kommentarer som förekommer. Andra åtgärder som föreslås är bland

annat att anställa bra vakter, ha normala öppettider, speciellt utvald musik och att sänka alkoholtoleransen.

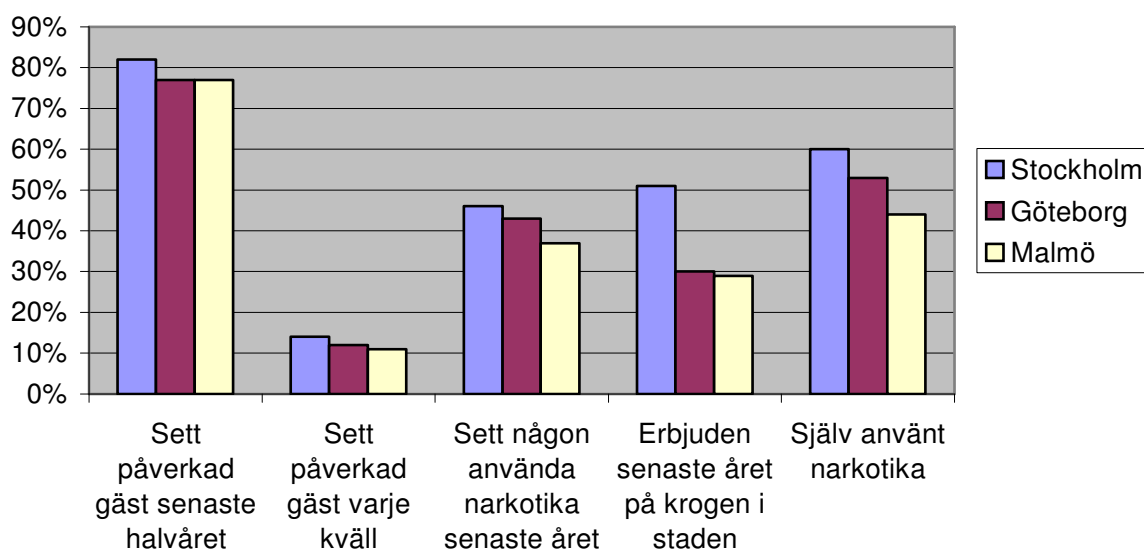
"Att man måste ha genomgått en kurs för att få jobba. Har ingen idé – har många vänner som har åkt fast eller har dött så detta är känsligt, men jag önskar att det försvann."

Jämförelse Stockholm och Malmö

Vi kan jämföra studiens resultat med de likvärdiga studier som genomförts i Stockholm och Malmö. Stockholm genomförde en kartläggning av narkotikasituationen på Stockholms krogar år 2001. Sammanlagt var 446 restauranganställda från ett 60-tal restauranger med i undersökningen. Samtliga var kursdeltagare på en utbildning i ansvarsfull alkoholhantering. (Gripenberg 2002) Malmö genomförde sin undersökning 2003-2004. Sammanlagt deltog där 232 personer från 26 krogar. Till skillnad från Stockholm delades inte enkäterna ut i samband med utbildning i ansvarsfull alkoholhantering, utan på plats på restaurangerna, eller skickades ut via post. (Mats Glans 2004)

Man kan konstatera att samtliga tre städer uppvisar liknande resultat, se diagrammet nedan. Sammantaget i de tre storstäderna har 994 personer svarat på enkäten.

Diagram 3. Jämförelse Göteborg, Stockholm och Malmö

DISKUSSION

I denna studie har vi velat ge en bild av hur narkotikasituationen ser ut på Göteborgs krogar. Och mycket talar alltså för att narkotika är vanligt förekommande. Till exempel har nästan varannan restauranganställd sett någon använda narkotika på krogen under det senaste året. Men precis som studierna i Stockholm och Malmö har denna studie sin begränsning. Personerna som svarat på enkäten är inte slumpmässigt utvalda, utan krogarna har själva fått anmäla sitt intresse att delta. Vi kan därför inte med säkerhet uttala oss kring narkotikasituationen på alla Göteborgs krogar. Trots detta är det intressant att notera att resultaten i mångt och mycket stämmer överens med Stockholms och Malmös studier, vilket ger skäl att anta att det förekommer mycket narkotika på krogen i alla de tre storstäderna.

Resultaten talar också för att den bild som många ungdomar har av narkotikatillgången på krogen stämmer. I en telefonundersökning som CAN gjorde år 2003 instämde 38 % av 16-24-åringarna i påståendet att pubar och klubbar är ett ställe där det är lätt att få tag på narkotika (CAN 2004b). Att nästan varannan restauranganställd i Göteborg nu uppger att de sett någon bli erbjuden narkotika på krogen talar alltså för att ungdomarnas bild stämmer väl överens med verkligheten.

Narkotikapreparat på krogen

Den drog som flest restauranganställda uppger att de har använt är cannabis (49 %). Därefter följer kokain (20 %), amfetamin (17 %) och ecstasy (11 %), alltså droger som man vanligen associerar till just krogar, klubbar och andra festmiljöer.

När det gäller val av debutdrog är cannabis den vanligaste drogen. 79 % uppger att de debuterat med cannabis. En intressant notering är att hela 11 % uppger kokain som debutdrog. I CAN:s undersökning om mönstrandes drogvanor uppger endast 0,3 % av dem som prövat narkotika att de debuterat med kokain (CAN 2003b). De båda undersökningarna är inte statistiskt jämförbara, men det är ändå inte orimligt att anta att 11 % är en ovanligt hög siffra när det gäller just kokain som debutdrog. Kan det vara så att flera av de restauranganställda debuterat i restaurangmiljö, där ju just kokain förekommer i större utsträckning än på andra håll?

Att drygt hälften av dem som har använt narkotika har använt mer än ett preparat kan också antas vara en hög siffra. Bland de mönstrande som använt narkotika ligger siffran på 37 %. Inte heller här är de båda undersökningarna statistiskt jämförbara, men det är ändå intressant att notera att så många av de restauranganställda uppger att de använt flera droger. För många människor stannar experimenterandet med droger efter debutdrogen, men här kan det alltså vara så att en relativt hög andel går vidare även till andra droger.

Restauranganställda – en utsatt arbetsgrupp

Bruket av narkotika förefaller vara betydligt vanligare bland restauranganställda än i befolkningen i stort. Hela 53 % av de som svarat på enkäten i Göteborg uppger att de någon gång använt narkotika, vilket kan jämföras med intervjuundersökningar bland vuxna (15-75 år) i hela landet. Cirka 12 % uppger då att de någon gång prövat narkotika.

Att narkotikaanvändningen är så pass utbredd bland restaurangpersonal kan ha en rad tänkbara förklaringar. Många av de restauranganställda är unga, nästan 40 % av de tillfrågade är under 25 år – att använda och experimentera med droger är i många fall knutet till ungdomsåren. Samtidigt förklarar inte detta varför bruket av narkotika är pass utbrett i just

restaurangbranschen, ung personal finns ju inom många yrkesområden. En ytterligare förklaring kan ha med tillgången på narkotika att göra. Studier visar att tillgången på alkohol ökar konsumtionen av alkohol i och utanför arbetet – det är inte orimligt att tro att det är likadant när det gäller narkotika (Andréasson 2003).

En annan förklaring kan ha att göra med arbetsmiljön: högt tempo och sena arbetstider är vanligt förekommande – att använda narkotika för att orka med kan ligga nära till hands.

Krogen som en sluten värld

Det kan också handla om normer och social kultur på arbetsplatsen, flera av de intervjuade talar om en speciell krogkultur med en liberal syn på narkotikaanvändande. Flera av de kommentarer som lämnats talar om att "alla inom branschen vet vilka som håller på" och det antyds att krogen är en sluten värld som det är svårt att få insyn i. I kommentarerna kan man också utläsa att man önskar en större närvaro från polismyndighetens sida. Att förbättra samverkan mellan krögare, ordningsvakter och polisen kan därför vara en viktig åtgärd för att skapa trygghet på arbetsplatsen och minska förekomsten av narkotika.

Liberal syn – se mellan fingrarna – krögarens ansvar

Att narkotika är vanligt bland de restauranganställda i Göteborg kan också ha att göra med ledarskapet på arbetsplatsen. En otydlighet från arbetsgivarens sida om vad som gäller kring narkotikamissbruk kan påverka personalens förhållningssätt. Många av de svarande i enkäten menar att krögaren borde ta ett tydligare ansvar i arbetet mot narkotika och efterlyser också en samsyn i narkotikafrågan. Viktiga åtgärder för att minska förekomsten av narkotika på krogen kan därför vara att göra krögarna medvetna om sitt ansvar som arbetsgivare och att hjälpa dem att ta fram riktlinjer kring hur missbruk ska hanteras.

Hur kan vi gå vidare?

I enkäten ställde vi frågan "Är du bekymrad över ditt missbruk?". Av de 159 personer som uppgav att de använt narkotika, är det bara en (1) person som svarat att han/hon är bekymrad över sitt missbruk, vilket kan tala för att det här är en svår grupp att nå. Självklart är det dock svårt att utifrån denna enkätundersökning dra några djupare slutsatser kring de människor i krogvärlden som använder narkotika. Det skulle därför vara fruktbart att i framtiden genomföra en djupintervjustudie där målgruppen är personer som använder narkotika i krog- och nöjeslivet. Det skulle då bli möjligt att få en klarare bild av hur dessa personer tänker och agerar. Hur är deras inställning till narkotika och på vilket sätt kan vi hjälpa dessa personer att ta sig ur ett missbruk innan det har gått för långt?

SLUTSATSER FÖR DET VIDARE ARBETET

Resultatet visar att det ofta förekommer narkotika på restaurangerna i Göteborg och att restauranganställda använder droger i betydligt större omfattning än genomsnittsbefolkningen. Det är därför av stor vikt att alla berörda parter tillsammans utarbetar metoder för att minska narkotikamissbruket i Göteborgs krog- och nöjesliv.

För att minska narkotikamissbruket på krogen kan vi med utgångspunkt från denna rapport identifiera följande åtgärder:

1. Stödja krögare i sitt arbetsgivaransvar att tydligare ta ställning mot narkotika, ge metodhand-ledning i att utforma narkotikapolices med handlingsplan för vård och rehabilitering, samt eventuellt införa drogtester. Stödja krögare att förändra den fysiska krogmiljön så att hantering och användning av narkotika blir svårare.
2. Erbjud utbildning i narkotikarelaterade frågor till krögare, personal och ordningsvakter.
3. Polismyndigheten bör bli mer synlig på krogarna, agera mer kraftfullt mot narkotika i krogmiljön och förbättra samverkan med krögare, ordningsvakter och personal.

Ovanstående ska ligga till grund för de insatser som planeras inom RUS-projektet för att minska narkotikamissbruket på Göteborgs krogar.

REFERENSER

Andréasson, Sven (red) (2003). *Den svenska supen i det nya Europa – nya villkor för alkoholprevention: en kunskapsöversikt. Rapportnr 2002:11*

CAN (2001). *Drogutvecklingen i Sverige. Rapport nr 63.*

CAN (2003a). *Drogutvecklingen i Sverige. Rapport nr 71.*

CAN (2003b) *Mönstrandens drogvanor 2003, rapport nr 78*

CAN (2004a). *Drogutvecklingen i Sverige. Rapport nr 82.*

CAN (2004b). *Ungdomars drogvanor 1994-2003, Intervjuer med 16-24 åringar. Rapport nr 75.*

Gripenberg, Johanna (2002). *Droger på krogen, en kartläggning av narkotikasituationen på Stockholms krogar. Rapport nr 20. STAD-projektet. www.stad.org*

Glans, Mats, Malmö Stad, Mob-projektet Powerpoint-presentation www.malmo.se

BILAGA 1 ENKÄTEN

Några frågor om narkotika

Det vore av stort värde att få veta mer om narkotika på krogarna i Göteborg. Vem vet det bättre än Du som jobbar i restaurangbranschen? Därför hoppas vi att Du vill hjälpa oss att svara på några frågor. Din medverkan är givetvis frivillig!

Du svarar på frågorna helt anonymt.

Du kan hoppa över frågor som Du inte vill svara på.

När Du fyllt i formuläret så stoppa det i kuvertet och klistra igen.

Stort tack för Din medverkan!

Här kommer några frågor om dig själv

1) Är du man eller kvinna?

- ☐ Man
☐ Kvinna

2) Hur gammal är du?år

3) Hur länge har du jobbat i restaurangbranschen?

- ☐ Mindre än ½ år ☐ ½ -1 år ☐ 1-2 år ☐ 2-3 år ☐ 3-5 år ☐ 5-10 år ☐ Längre än 10 år

4) Vad jobbar du som? Om du har flera arbetsfunktioner, sätt kryss för den funktion du arbetar mest som.

- ☐ Krögare/Restaurangchef/Driftsansvarig/Hovmästare
☐ Bartender/Servitris/Servitör
☐ Köksmästare/Kock/Kallskänk/Disk
☐ Ordningssvakt/Entrévärd/Garderobiär
☐ Annat, nämligen _____

Här kommer några frågor om vad du ser när du arbetar

5) Händer det att du ser narkotikapåverkade gäster på krogen i Göteborg?

- ☐ Ja, nästan varje kväll
☐ Ja, någon gång i veckan
☐ Ja, någon gång i månaden
☐ Ja, någon gång halvåret
☐ Nej
☐ Vet ej

Kommentar: _____

6) Hur lätt tycker du att det är att se om en gäst är narkotikapåverkad?

- ☐ Mycket lätt
☐ Lätt
☐ Varken lätt eller svårt
☐ Svårt
☐ Mycket svårt
☐ Vet ej

Kommentar: _____

7) Har du sett någon bli erbjuden narkotika på krogen i Göteborg?

- ☐ Ja, nästan varje kväll
- ☐ Ja, senaste veckan
- ☐ Ja, senaste månaden
- ☐ Ja, senaste halvåret
- ☐ Ja, senaste året
- ☐ Nej
- ☐ Vet ej

Kommentar: _____

8) Har du sett någon ta narkotika på krogen i Göteborg (t.ex. snorta, svälja en tablett)?

- ☐ Ja, nästan varje kväll
- ☐ Ja, senaste veckan
- ☐ Ja, senaste månaden
- ☐ Ja, senaste halvåret
- ☐ Ja, senaste året
- ☐ Nej
- ☐ Vet ej

Kommentar: _____

9) Jämfört med 5 år sedan, finns det mer eller mindre narkotika på krogen i Göteborg idag?

- ☐ Det finns mer narkotika idag
- ☐ Ingen skillnad
- ☐ Det finns mindre narkotika idag
- ☐ Vet ej

Kommentar: _____

10) Har du någon gång bett en narkotikapåverkad gäst lämna krogen där du jobbar?

- ☐ Ja, flera gånger
- ☐ Ja, en gång
- ☐ Nej

Kommentar: _____

11) Om du skulle se någon ta narkotika på din krog, vad skulle du göra?

Här kan du sätta flera kryss.

- ☐ Kontakta en chef eller annan kollega
- ☐ Kontakta dörrpersonal
- ☐ Ringa polisen
- ☐ Vet inte
- ☐ Ingenting

Kommentar: _____

Här kommer några frågor om din uppfattning

12) Tycker du att narkotikapåverkade gäster skall avvisas från krogen?

- ☐ Ja, alltid
☐ Ja, men bara om de missköter sig
☐ Nej
☐ Vet ej

Kommentar: _____

13) Tycker du att det skall vara olagligt att vara påverkad av narkotika?

- ☐ Ja
☐ Nej
☐ Vet inte

Kommentar: _____

14) Tycker du att narkotika skall vara lagligt på samma sätt som tobak och alkohol?

- ☐ Ja
☐ Nej
☐ Vet inte

Kommentar: _____

Här kommer några frågor om dig själv som privatperson

15) Har du någon gång blivit erbjuden något av följande narkotika? Sätt ett kryss för varje rad.

	Nej	Ja, en gång	Ja, flera ggr
a) Hasch/Marijuana	☐	☐	☐
b) Amfetamin	☐	☐	☐
c) Kokain	☐	☐	☐
d) Heroin	☐	☐	☐
e) Ecstasy	☐	☐	☐
f) LSD	☐	☐	☐
g) Hallucinogena svampar	☐	☐	☐
h) Rohypnol	☐	☐	☐
i) Andra sömnmedel eller lugnande medel	☐	☐	☐
j) GHB	☐	☐	☐
k) Annan typ av narkotika, nämligen.....	☐	☐	☐

Om du aldrig har blivit erbjuden narkotika hoppa till fråga 18.

16) Var blev du erbjuden att pröva narkotika? Sätt ett kryss för varje rad.

	Nej	Ja, en gång	Ja, flera ggr
a) På krogen som gäst (t ex nattklubb, bar, pub)	☐	☐	☐
b) På arbetsplatsen, dvs. när du arbetar på krogen	☐	☐	☐
c) På technofest (rave)	☐	☐	☐
d) På gatan	☐	☐	☐
e) Hos vänner (t ex privata fester)	☐	☐	☐
f) Utomlands	☐	☐	☐
g) Annat ställe, nämligen.....	☐	☐	☐

17) Har du blivit erbjuden narkotika på krogen i Göteborg?

- ☐ Ja, senaste veckan
☐ Ja, senaste månaden
☐ Ja, senaste halvåret
☐ Ja, senaste året
☐ Ja, men för flera år sedan
☐ Nej, har aldrig hänt

Kommentar: _____

18) Har du använt något eller några av följande narkotika? Sätt ett kryss för varje rad.

	Nej	En gång	2-4 ggr	5-20 ggr	Mer än 20 ggr
a) Hasch/Marijuana	☐	☐	☐	☐	☐
b) Amfetamin	☐	☐	☐	☐	☐
c) Kokain	☐	☐	☐	☐	☐
d) Heroin	☐	☐	☐	☐	☐
e) Ecstasy	☐	☐	☐	☐	☐
f) LSD	☐	☐	☐	☐	☐
g) Hallucinogena svampar	☐	☐	☐	☐	☐
h) Rohypnol	☐	☐	☐	☐	☐
i) Andra sömnmedel eller lugnande medel	☐	☐	☐	☐	☐
j) GHB	☐	☐	☐	☐	☐
k) Annan typ av narkotika, nämligen.....	☐	☐	☐	☐	☐

19) Har du använt andra preparat som inte är narkotikaklassade, men som har en uppiggande eller lugnande effekt? Om ja, vilka preparat?

Om du aldrig har använt narkotika hoppa till fråga 26.

20) Var har du använt narkotika? Sätt ett kryss för varje rad.

	Nej	En gå n g	2-4 ggr	5- 20 ggr	Mer än 20 ggr
a) På krogen som gäst (t ex nattklubb, bar, pub)	☐	☐	☐	☐	☐
b) På arbetsplatsen, dvs. när du jobbar på krogen	☐	☐	☐	☐	☐
c) På technofest (rave)	☐	☐	☐	☐	☐
d) Hos vänner	☐	☐	☐	☐	☐
e) Hemma	☐	☐	☐	☐	☐
f) Utomlands	☐	☐	☐	☐	☐
g) Annat ställe, nämligen.....	☐	☐	☐	☐	☐

21) Vad fick dig att vilja pröva narkotika? Här kan du sätta flera kryss.

- ☐ Jag var nyfiken
- ☐ Kamrattryck
- ☐ Jag blev bjuden
- ☐ Jag blev lurad
- ☐ För att orka med att jobba/plugga
- ☐ För att slippa bakfylla
- ☐ För att orka festa
- ☐ Jag var full och hade inte riktig koll på vad jag gjorde
- ☐

nämligen_____

Annat,

22) Första gången du testade narkotika – var gjorde du det och vilken typ av narkotika använde du?

	Hasch el. Marijuana	Ecstas y	Amfeta -min	Kokain	Rohyp- nol	Annat
a) I samband med ett krogbesök som gäst	☐	☐	☐	☐	☐	☐
b) På arbetet, dvs. när du jobbar på krogen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
c) Hos vänner	☐	☐	☐	☐	☐	☐
d) Hemma	☐	☐	☐	☐	☐	☐
e) Utomlands	☐	☐	☐	☐	☐	☐
f) Annat ställe, nämligen.....	☐	☐	☐	☐	☐	☐

23) Har du använt narkotika på krogen i Göteborg?

- ☐ Ja, flera gånger
☐ Ja, en gång
☐ Nej

Kommentar:_____

24) När använde du narkotika senast?

- ☐ Senaste veckan
☐ Senaste månaden
☐ Senaste halvåret
☐ Senaste året
☐ Flera år sedan

Kommentar:_____

25) Är du bekymrad över ditt användande av narkotika?

- ☐ Ja
☐ Nej

26) Vad tror du att krogen kan göra för att minska narkotikabruk/missbruk bland gäster och personal?

Tack för dina förslag! Vi är jätteintresserade av vad du som jobbar på krogen har för idéer.

27) Vad tycker du om frågorna som du har svarat på? Här kan du sätta flera kryss.

- ☐ Mycket bra
- ☐ Bra
- ☐ Varken bra eller dåliga
- ☐ Dåliga
- ☐ Mycket dåliga
- ☐ Intressanta
- ☐ För personliga
- ☐ Svåra att förstå

Kommentar: _____

Stort TACK för Din medverkan!

